

УЧАСТЬ ШЛЯХТИ У ВІЙСЬКОВИХ СПРАВАХ СЯНОЦЬКОЇ ЗЕМЛІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIV–XVI ст.

У статті аналізується участь шляхти у військових справах Сяноцької землі у другій половині XIV–XVI ст. Висвітлено міру військової повинності місцевої шляхти, а також досліджено її участь у військових походах. Сяноцька земля була пограничною територією, як наслідок там поступово формується система територіальної самооборони.

Ключові слова: шляхта, Сяноцька земля, військові справи, військові походи, збройні наїзди.

Постановка проблеми та її актуальність. Сяноцька земля у XV–XVI ст. була південно-західною окраїною Руського воєводства. Попри порівняно невеликі розміри, Сяноччина була досить щільно заселена шляхетськими родами, “українним рицарством”, які відігравали ключову роль у суспільному, економічному та політичному житті краю. Військові аспекти життя сяноцького соціуму даного періоду були тісно переплетені з тогочасним повсякденням, незалежно від того, чи був мирний час, чи йшла війна. Така особливість була зумовлена кількома важливими факторами. Чи не основним із них було те, що місцеві еліти належали до лицарського стану, упривілейованим правом якого було носіння зброї. По-друге, Галичина та Сяноцька земля, зокрема, були пограничною територією, що знаходилась у безпосередній близькості до Угорського королівства, з яким неодноразово велися війни. Отже, існувала стійка потреба забезпечити пограничні терени ще з часів Галицько-Волинської держави. По-третє, володіння маєтком було також тісно пов’язане з військовою повинністю, адже військові заслуги були одним із основних способів набуття маєтку.

Лисейко Ярослав Богданович, аспірант кафедри історії, теорії та практики культури Національного університету “Львівська політехніка”, м. Львів.

© Лисейко Я.Б., 2010

Метою статті є дослідження аспектів військового життя сяноцької шляхти та її участі у військових справах Сяноцької землі у другій половині XIV–XVI століть. Для того, щоб розкрити цю мету необхідно з'ясувати особливості несення військової повинності у контексті станової приналежності та власницького статусу, дослідити, в яких походах брала участь сяноцька шляхта та яким чином до них готувалась, виявити загрози для безпеки Сяноцької землі та практиковані способи їх усунення.

Актуальність цієї теми обумовлена тим, що дослідження шляхетського соціуму під кутом військової історії дозволить розширити знання про тогочасний шляхетський загал Сяноцької землі та вирішити ряд вищеозначених проблем.

Аналіз попередніх досліджень. Історію сяноцької шляхти частково було висвітлено ще в довоєнний період польськими істориками, зокрема Пшемиславом Дембковським, однак його дослідження спиралися переважно на вже опубліковані на той час книги сяноцьких судових актів [1]. Особливості несення військової повинності шляхтою в Галичині у другій половині XIV – 30-х рр. XV ст. свого часу дослідили І. Лінниченко [2, 15–39] та М. Грушевський [3, 74–89]. У наш час над шляхетськими студіями, які опосередковано або хоча б частково торкаються даного регіону, працюють Ігор Смуток, який досліджує шляхетські роди сусідньої Сяноччини Перемишльської землі [4], та Юрій Зазуляк, який працює над проблематикою, пов'язаною з історією шляхти Руського воеводства [5]. З польських досліджень уваги заслуговує “Історично-географічний словник Сяноцької землі у Середньовіччі” Адама Фастнахта, що на сьогодні є найповнішим і найдокладнішим дослідженням Сяноцької землі епохи Середньовіччя [6].

Упривілейований загал суспільства у першій половині XIV–XVI ст. був досить строкатим та диференційованим. Еліти Сяноцької землі не були чимось єдиним та однорідним за своїм соціальним, економічним чи політичним статусом. Ці відмінності накладалися і на військово-політичні аспекти життя тогочасного соціуму. Відмінності у майновому та соціальному статусі зумовлювали певну різницю у несенні військової повинності. Спробуємо розглянути, яким

чином несли військову повинність еліти сяноцької землі, включно з напівупривілейованими прошарками місцевого населення.

Очевидно, найнижчий ступінь у цій ієрархії посідали власники солтиств, або вйтівств. Часто їхнє соціальне походження могло бути нешляхетським, проте посідання солтиства або вйтівства, яке можна було купити, отримати в заставу або одержати як даровизну чи посесію від короля, передбачало несення військової повинності. Зокрема, солтиси були зобов'язані до участі в посполитому рушенні. Як і у випадку із маєтковими наданнями шляхті, у привілеях на солтиство чи вйтівство чітко нормувались умови несення військової служби. За словами І. Лінниченка, солтиси, які отримували у розпорядження маєтності, мали самостійно готувати до походу збройні сили від підвладних їм маєтностей. Про те, як виглядала військова повинність солтиса або вйта нам дає уявлення локаційний привілей від 1391 р. на село Вару, що був наданий королем якомусь Сандку. Згідно з привілеєм солтис Вари був зобов'язаний брати участь у воєнному поході сам, одним-двома лучниками або двома списами [7, 13]. У зв'язку зі скупом солтиств у XVI ст. солтиси як окремих соціальний прошарок зникають і в посполитому рушенні більше представлені не були [8, 165].

Окремої уваги заслуговує військово-службовий люд, що початково не відносився до шляхти, але у соціальній драбині посідав значно вищий соціальний статус ніж селяни. Зокрема до цієї категорії відносились так звані "служки". Очевидно, це була рудиментарна соціальна група, яка своїм корінням сягала часів Галицько-Волинської держави, а в силу повільного утвердження польського права та устроїв на галицьких теренах, цей становий пережиток зумів тут проіснувати доволі довго.

У Сяноцькій землі до категорії служок відносились родини Лодинських та Добрянських. У випадку з Добрянськими село Добра було службовим селом, а самі Добрянські спочатку належали до категорії замкових слуг [9, 57–59]. Вони не платили чиншів, зате виконували різні роботи на користь Сяноцького замку (обов'язки перевозити королівську

кореспонденцію, виставляти у разі війни трьох лучників і служити трьома кіньми на користь Сяноцького замку) [10, № 2260, 2268].

Стосовно до військової служби особливість полягала в тому, що, крім звичайної військової повинності, Добрянські були зобов'язані до повинностей, які носили воєнне забарвлення у мирний час. Вони були зобов'язані нести службу трьома кіньми на користь Сяноцького замку та служби, пов'язані із супроводом старости чи підстарости у поїздках на угорську границю. Цікаво, що виборювання Добрянськими шляхетського статусу та прав, яке тривало до середини XVI ст., супроводжувалось ігноруванням, чи точніше бойкотом, своїх військових повинностей. Так, у 1446 р. сяноцький староста здійснив позов до суду проти Трухана і Йосипа, служків з Доброї, які, крім невиконання своїх звичних повинностей, "не служили у військовому поході так як інші служки". Староста засудив Добрянських до кари і переказав до суду королеви [10, № 2260, 2268]. За цим позовом слідували інші, де староста звинувачував Добрянських у тому, що ті не хотіли служити згідно з привілеєм трьома лучниками на війні [10, № 2271].

Найбільш чисельною складовою у привілейованого стану Сяноцької землі була шляхта. Роздаючи землі в регіоні або підтверджуючи права володіння тими чи іншими маєтностями, король встановлював міру військової служби. Стосовно Галичини та Сяноцької землі у період з другої половини XIV по 30-ті рр. XV ст. існували певні відмінності у несенні військової повинності місцевою шляхтою порівняно із шляхтою земель Польської корони. Спільною рисою збережених королівських привілеїв-надань та підтверджень володіння маєтностями у Сяноцькій землі цього періоду, наданих засновникам і представникам родин Пакошовських, Заршинських, Чешиків, Яблоницьких, Добрянських, Боїських є те, що в них детально регламентуються та обумовлюються умови військової служби. У привілеях конкретизуються дрібні нюанси та особливості несення військової служби, як-то: чи власник маєтності має виступити в похід сам, чи виставити ще когось (озброєного вершника або стрільців), інколи вказується, якою має бути зброя, а яким – кінь.

Частою була умова проживання набувачем привілею безпосередньо у Сяноцькій землі. Також поширеною була умова заборони без дозволу передавати свою маєтність стороннім особам.

Проілюструємо ці узагальнення на прикладі родини Чешиків, однієї із найдавніших у Сяноччині. Представники даного роду Петро з Грабовниці та його швагро Андрій отримали у 1408 р. від короля Владислава привілей на володіння “правом ленним” королівське село Грабовницю з усіма правами, доходами. За наданий привілей Чешики були зобов’язані, по-перше, проживати в Сяноцькій землі; по-друге, сплачувати по 2 гроші подимного від кожного двору; по-третє, нести військову службу списом і лучником [11, 130].

Дуже схожим виглядає надання у випадку з родиною Пакошовських. Так, у 1408 р. король надав “ленним правом” за заслуги рідним братам Томкові і Миколаю, синам Пакоша з Пакошівки, села Пакошівку та Лалини з ланами. При цьому також обумовлювалися обов’язки проживання в Сяноцькій землі, сплати 2 грошів від диму та кінної військової служба із списом і “кушею” [12, 20].

Михайло Грушевський стверджував, що детальна регламентація військової служби у наданнях Казимира, Владислава Опольського та Ягайла для власників маєтків у Галичині була місцевою специфікою, незнаною у самій Польщі [3, 74–75]. Походження такої практики М. Грушевський не вважав залишком устроїв Галицько-Волинської держави, ні специфікою польського устрою, привнесеною на галицькі терени. Натомість він виводив надання цих володарів від практики вказувати застереження щодо військової служби у привілеях на німецьке право війтам, де королі й князі детально визначали розмір і форму військової служби.

Мету такої практики М. Грушевський вбачав у забезпеченні “новоздобутиї, zagrożеній провінції» службу шляхти найкращої якості, і в конкретній, обумовленій привілеєм формі, а не за змогою шляхтича, як це було на інших теренах Польської корони. Відповідно з кожного села мав бути виведений у похід на будь-який поклик старости озброєний вершник з почтом та стрільці, що в результаті давало показну військову силу [3, 77]. На нашу думку,

варто підкреслити вже згаданий факт, що Сяноцька земля була пограничною територією. Їй загрожували напади з боку угорської границі, а також турецько-татарські наїзди. Убезпечити ці землі можна було “прив’язавши”, за висловом М. Грушевського, шляхтича до свого маєтку та детально обговоривши умови його служби.

Вищезазначені особливості у несенні військової служби сяноцькими мешканцями проіснували до 30-х рр. XV ст., коли утвердились за польським зразком адміністративний і судовий устрій та шляхетське самоврядування, хоча остаточно відмінності між шляхтою Галичини та Польщі затерлися лише до початку XVI ст. Причину таких змін М. Грушевський слушно вбачав у боротьбі шляхти за звільнення від свого підрядного становища за перехід із “службового права” на “право дідичне” [3, 80–89].

Усе військовозобов’язане населення Сяноцької землі безпосередньо приступало до виконання своїх військових обов’язків у контексті посполитого рушення. В Речі Посполитій посполите рушення було головною наступально-оборонною силою держави. На виклик короля шляхта мусила ставати “на коні і в зброї” під корогву власної округи, звідки йшла під стяг кількох повітів, що підлягали вищому воєначальнику – воеводі. На рівні повіту посполите рушення очолював каштелян, у нашому випадку – сяноцький каштелян [8, 165].

За правління Владислава Ягайла військова служба не передбачала жодних грошових виплат чи компенсацій для руської шляхти. Очевидно, з цих причин військова служба розглядалась як особливо важка повинність, що призводило навіть до відкритих протестів. Один із таких протестів відбувся у 1426 р., коли руська шляхта відмовилась брати участь у військовій кампанії до того часу, аж поки їй не буде виплачено по п’ять гривень за кожну виставлену до походу особу [13, 176].

Звістки про участь представників сяноцьких еліт у різного роду військових походах і виправах на сторінках актів сяноцьких є доволі спорадичними. Та все ж вони містять певну інформацію щодо того, в яких походах могли брати участь сяночани. Крім того, відомості у судових

городських та земських актових книгах про участь у військових походах забарвлені певним соціальним колоритом, адже тут обговорюються умови, за яких шляхтич покидає своє родинне гніздо, ідучи на війну, розкривається, яким чином він зумів роздобути зброю для походу.

Загальновідомо, що військове спорядження за часів середньовіччя було предметом неабиякої цінності. Тож цікавою постає проблема, як шляхтич забезпечував своє військово-спорядження на воєнну виправу та яким чином озброювались сяноцькі зем'яни з небагатим майновим станом. Часткову відповідь на це запитання дають записки у сяноцьких судових актах. Зокрема, відповідь на цю проблему ілюструє приклад родини Добрянських. Даний рід завжди характеризувався своєю багатолюдністю, наприклад, станом на середину XVI ст. у Добрій згадується близько 16 чоловіків цієї родової спільноти. При цьому майнове становище роду можемо прирівняти до господарства заможного кметя. Та все ж Добрянські брали участь у різного роду військових походах. Скоріш за все, обов'язок підготувати та озброїти когось із Добрянських до військового походу лягав на плечі усієї громади. Це можемо побачити на прикладі Івана Бріша – мешканця Доброї, який не мав власної зброї, а на війну збирався за допомогою односельчан. У 1455 р. Сінко Зинович, житель Доброї, вимагає від Івана Бріша повернення коня, плаща, кафтану, хутра і луку, після повернення останнього з пруського воєнного походу. Бріш визнає, що ідучи на війну, отримав від Сінка 1,2 гроші, а коли повернувся з “прусів” – 45 грошів. Сінко готовий позичити Брішу гроші, якщо той поверне йому лук [10, № 3253, 3254]. Цікавим є той момент, що сяноцький житель із більш ніж скромним майновим становищем взяв участь у воєнному поході аж десь у пруські землі.

Оскільки спорядитись на війну була справа коштовна, то сяноцькі зем'яни, особливо представники малозаможних дрібношляхетських родин, найчастіше вдавались до позички, щоб належним чином приготуватись до військового походу. Предмет позик або купівель у таких випадках найчастіше становили елементи військового спорядження, зброя, коні або просто певні грошові суми. Наведемо підбірку прикладів,

що унаочнять наші судження. Так, у 1466 р. Микола з Пакошівки, ідучи на військову службу в Угорщину, позичив у свого дядька, Пакоша з Пакошівки, військове спорядження та 44 злотих. Взамін Микола заставив дядькові усе своє батьківське добро в селах Пакошівка, Німецькому та Руському Лалинах. Окремо обговорювалась умова, що коли він щасливо повернеться “із служби у Венграх”, то поверне Пакошу позичену зброю та заплатить йому 8 злотих [14, № 284].

У 1543 р. Станіслав Прилуцький, також, очевидно збираючись на війну, позичив у Миколи Радвана 34 флорини і дві бляшані зброї та деякі приналежності до панцира [15, 117].

Ідучи на війну, Іван Гумниський, перемишльський декан, взяв у якогось Петра Тирлики два коні, заплативши половину їхньої вартості. Мабуть, він остаточно мав розраховатися за куплених коней вже повернувшись із походу. Проте Іван загинув у поході або помер незабаром після свого повернення, оскільки вже з 1486 року почалася судова тяганина між Петром Тирликою та Яковом з Гірок і Рафалом, спадкоємцями покійного. Петро вимагав сплати від братів повної вартості коней [14, № 1747, 1813, 1820, 1853].

Отже, для того, щоб спорядитися на війну, сяночани активно вдавались до грошових позик, а також безпосередньо позичали зброю та військове спорядження.

Перед тим, як іти на війну шляхтич міг дати певні розпорядження щодо свого маєтку чи сім'ї, а саме – призначити опікуна або здати свою господу в тимчасове володіння. Наприклад, Іван Тиравський, збираючись на війну у 1498 р., на час своєї відсутності зробив опікуном усіх своїх маєтностей в Сяноцькій землі свого зятя Миколу Велопольського. Протягом 1498 та 1499 рр. відомості про нього відсутні, однак вже з 1500 р. Іван Тиравський згадується як активний учасник суспільного життя Сяноцької землі. Це свідчить про те, що, очевидно, Іван протягом цих двох років перебував у поході, після чого щасливо повернувся додому та продовжив здійснювати управління своїми маєтками [14, № 2470, 2617, 2708]. Подібно вчинив сяноцький каштелян Матвій Баль у 1486 р., призначивши свого брата Петра опікуном над дітьми – Миколою, Катериною та Барбарою

на час свого походу на Поділля проти татар [14, № 1790]. Звернемо увагу, що на відміну від попередньої ситуації, де об'єктом опіки були маєтності, у випадку з Матвієм Балем об'єктом опіки стають його діти.

Джерельні відомості про те, в яких воєнних походах брали участь сяноцькі жителі у другій половині XIV–XVI ст. є доволі рідкісними. Та все ж найчастіше представники сяноцьких еліт згадуються учасниками воєнних походів в Угорщину. Це можна пояснити насамперед тим, що Сяноцька земля була пограничною територією, яка безпосередньо межувала з Угорщиною. Відповідно місцеве військовозобов'язане населення можна було легше змобілізувати та швидше доправити у зону бойових дій. Протягом XV ст. учасниками походів в Угорщину згадуються Тарнавські (1442 р.) [10, № 1424, 1430] та Пакошовські (1466 р.) [14, № 284].

Представники сяноцької шляхти також брали участь у воєнних походах проти Туреччини і Московського царства. Зокрема, за свідченням Ступницького, під час Лівонської війни Кшиштоф Тарнавський брав участь у московському поході Стефана Баторія, де був ротмістром якоїсь королівської корогви [16, 135]. Окремі представники сяноцької шляхти та цілі збройні загони від Сяноцької землі брали участь у походах проти Кримського ханства та Оттоманської порти. Так, 1454 р. у поході проти татар брав участь Георгій Збоїський [1, 3], у 1486 р. Матвій Баль брав участь у поході на Поділля проти татар. Зважаючи на те, що Матвій Баль йшов у цей похід, вже будучи на той час сяноцьким каштеляном, можемо припустити, що під його керівництвом від Сяноцької землі міг вирушити цілий збройний загін [14, № 1790].

Як окремий вид військового формування у Сяноцькій землі у XV–XVI ст. можемо відзначити приватні збройні загони сяноцьких можновладців. Можновладство в добу пізнього середньовіччя та у ранньомодерний час посідало найвищий ступінь в ієрархії суспільно-упривілейованого стану Речі Посполитої та Сяноцької землі зокрема. У Сяноцькій землі до числа можновладства у цей період належали родини Кміт-Собенських, Кам'янецьких, Пенашеків, Тарнавських, Ваповських, Фельштинських. Відносно

військової служби можновладці могли безпосередньої служби не нести, а натомість посилати замість себе заступників або, як правило, свої приватні надвірні загони.

Невелике число можновладців у Сяноцькій землі володіло чи не найбільшою часткою місцевого земельного фонду. Отож, не випадково спільною рисою для можновладних родів була наявність у кожного з них кола шляхти-клієнтів, якому надавались у посідання (умовне держання) певні маєтності. Явище роздавання своїх маєтностей в умовне держання особливо активізується наприкінці XV – на початку XVI ст. Однією з умов держання було несення військової служби. Взаємозв'язок посідання маєтності можновладця і військової служби на його користь яскраво ілюструє такий приклад: у 1497 р. Станіслав Кміта на деякий час конфіскував у свого клієнта Миколи Бернашовського держання села Невістки через невиконання ним військової повинності [12, 162].

Про непересічні розміри військових загонів можновладців у масштабах Сяноцької землі можна скласти уявлення зі збройного нападу Андрія Кміти у 1481 р. на місто Динів, осідок роду Диньовських. У нападі з боку Кміти брали участь близько 60 чоловік шляхти і майже 100 осіб нижчого стану. Нападники були озброєні списами, арбалетами, панцирами, мечами та іншою зброєю [14, № 1530–1532].

Діяльність сяноцької шляхти у військовій сфері виникала як відповідь на різного роду загрози для безпеки краю. Одну з ключових загроз становили турецько-татарські набіги. Кримське ханство наприкінці XV ст. заявило про своє зміцнення низкою нищівних і спустошливих походів у глиб українських земель. Осторонь не залишилися й землі Галичини. Один з перших походів у цей регіон припадає на 1474 р., надалі найспустошливіші походи припали на 1489, 1490, 1498, 1500, 1502, 1505 рр. [17, 183]. Звичайно жертвами цих походів були також мешканці Сяноцької землі. На жаль, свідчення джерел про те, яким чином татарські походи вплинули на традиційний уклад і плин життя в Сяноччині є доволі глухими та скупими. Вторгнення татарського війська у Галичину та, зокрема, у Сяноччину в 1498 р. ілюструє скарга братів Миколи Сірочека, Павла та Клеменса з Пакошівки. Пакошовські стверджували

втрату привілеїв на маєтності Пакошівка і Лалин у дворі Миколи під час наїзду турків. З їхньої скарги випливало, що коли турки вторглися до Сяноцької землі, “нищучи і випалюючи в певних місцях”, вони забрали привілеї і документи, які стосувалися маєтності Пакошівка і Лалин [14, № 2466]. Під 1524 роком маємо згадку про татарський похід, який виявився особливо спустошливим для Сяноччини. Зокрема, з листа крицького єпископа Андрія до томацького єпископа Петра дізнаємося, що “велика частина Сяноцької землі є також знищена” через татарів [18, 135].

На те, яким чином сяночани здійснювали протидію ворожим наїздам проливає світло ухвала зїзду сяноцьких зем'ян, прийнята у 1504 р., котра розкриває характер оборони Сяноцької землі. Згідно з цією ухвалою, 7 червня 1504 р. всі сяноцькі мешканці разом зі своїми людьми мали виїхати на будівництво зрубів у лісах, зокрема у тих місцях, де скоріш за все міг з'явитись ворог. При цьому перекривались громадські шляхи – один над Сяном, інший над річкою Стобницею. Згодом, на заклик сяноцького старости усі мали б скупчуватись у місцях побудованих зрубів [18, 126]. Скоріш за все ця ухвала стосувалась оборони від татарських набігів, які були особливо численними у даний період. На важливість цього заходу вказують ті обставини, що під загрозою кари за неявку на роботи тут була задіяна вся місцева шляхта. Лісиста місцевість була чудовим місцем для влаштування засідки на татарські загони, які традиційно були ефективні на відкритій місцині. Загалом варто звернути увагу на ту обставину, що бачимо дії місцевих жителів, спрямовані на попередження нападу ворога, а не на боротьбу безпосередньо вже під час збройного наїзду. Це був більш прогресивний метод самооборони, який сформувався як реакція на неодноразові ворожі напади.

Елемент небезпеки привносили дії чисельних розбійницьких банд, що могли переховуватись в прикарпатських лісах, а в разі небезпеки відступати на угорську територію. Перші задокументовані відомості про боротьбу сяночан з розбійницькими бандами відносяться до 1441 р. Пшемислав Дембковський влучно зауважив, що перманентна боротьба

з “угорським гультяйством” стала невід’ємним атрибутом життя Сяноцької землі [1, 1].

Висновки. Таким чином, оборона та безпека Сяноцької землі мала найголовніше значення для її мешканців. Цей фактор зумовив активну участь у військових справах Сяноцької землі шляхти, яка була найбільшим землевласником у краю. Надання маєтності, як правило, відбувалося за військову службу. Сама військова служба у другій половині XIV–XVI ст. здійснювалася місцевою шляхтою у вигляді посполитого рушення.

Сяноцька шляхта брала участь у різного роду військових походах, а також відстоювала безпеку власної землі, протидіючи ворожим нападам. Значну роль в охороні безпеки Сяноцької землі у цей період відігравало можливо-владство, у розпорядженні якого знаходились власні чисельні надвірні загони, а також замки, які виконували роль прикордонних форпостів. Основними загрозами для безпеки Сяноцької землі були турецько-татарські наїзди, напади з боку угорської границі, свавілля регулярних військ та демобілізованих вояків, а також розбійницькі збройні напади. У відповідь на ці небезпеки протягом другої половини XIV–XVI ст. у Сяноччині поступово формується система територіальної самооборони, а ключову роль у цьому процесі відігравала місцева шляхта.

1. *Dąbkowski P.* Ziemia Sanocka w XV stuleciu / P. Dąbkowski. – Lwów, 1931. – Część I. – 188 s.; Dąbkowski P. Ziemia Sanocka w XV stuleciu. – Lwów, 1931. – Część II. – 134 s.
2. *Линниченко И.А.* Черты из истории сословий в Юго-Западной (Галицкой) Руси XIV–XV вв. / И.А. Линниченко. – Москва, 1894. – 249 с.
3. *Грушевський М.* Історія України-Руси. Т. V: Суспільно-політичний устрій і відносини в українсько-руських землях XIV–XVII віків / М. Грушевський – Київ, 1905 (препринт: К., 1994). – 687 с.
4. *Смуток І.* Вступ до генеалогії шляхти Самбірського повіту XVI – початку XVII ст. / І. Смукот – Львів: Камула, 2008. – С. 335.

5. *Зазуляк Ю.П.* Шляхта Руського воєводства. Автореферат канд. істор. наук: 07.00.01 / Ін-т українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. – Львів, 2004. – 22 с.
6. *Fastnacht A.* Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu / A. Fastnacht. – Brzozów, 1991. – Część 1. – 176 s.; *Fastnacht A.* Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu / A. Fastnacht. – Brzozów-Wzdow-Rzeszow, 1998. – Część 2. – 176 s.; *Fastnacht A.* Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu / A. Fastnacht. – Kraków, 2002. – Część 3. – 280 s.
7. *Hajduk K.* Zarys dziejów Wary do 1918 roku / K. Hajduk–Brzozów, 2006. – 47 s.
8. *Kutrzeba S.* Historia ustroju Polski w zarysie. Korona / S. Kutrzeba. – Lwów, 1917. – T. 1. – 292 s.
9. *Hejnosz W.* Ius Ruthenikale. Przeżytki dawnego ustroju społecznego na Rusi Halickiej w XV wieku / W. Ejnosz // Studya nad historią prawa polskiego. – Lwów, 1928. – T. XII. – 243 s.
10. Akta Grodzkie i Ziemskie z czasów Rzeczypospolitej z Archiwum t.zw. Bernardyńskiego we Lwowie, wydane staraniem Galicyjskiego Wydziału krajowego. – T. XI / A. Prochaska. – Lwów, 1886. –
11. *Fastnacht A.* Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu / A. Fastnacht. – Brzozów, 1991. – Część 1. – 176 s.
12. *Fastnacht A.* Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu / A. Fastnacht. – Brzozów-Wzdow-Rzeszow, 1998. – Część 2. – 176 s.
13. *Зазуляк Ю.* Навколо полеміки про феодалізм на Галичині XIV–XV ст. / Ю. Зазуляк // Ruthenica. – К., 2006. – С. 170–193.
14. Akta Grodzkie i Ziemskie z czasów Rzeczypospolitej z Archiwum t.zw. Bernardyńskiego we Lwowie, wydane staraniem Galicyjskiego Wydziału krajowego. – T. XVI / A. Prochaska. – Lwów, 1894.
15. Центральний державний історичний архів України у м. Львові, ф. 15, оп. 1, спр. 15.
16. *Stupnicki H.* Herbarz polski i imionopis zasłużonych w Polsce ludzi wszystkich stanów i czasów / H. Stupnicki. – Lwów, 1862. – T. 3. – S. 236.
17. *Яковенко Н.* Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – К., 2006. – 580 с.
18. *Fastnacht A.* Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu. – Część 3 / A. Fastnacht. – Kraków, 2002. — 280 s.

Надійшла до редколегії 21.10.2010 р.

Рецензент: *С.В. Терський*, кандидат історичних наук,
доцент, Національний університет “Львівська
політехніка”

Лысейко Я.Б.

**УЧАСТИЕ ШЛЯХТЫ В ВОЕННЫХ ДЕЛАХ СЯНОЦКОЙ ЗЕМЛИ
ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIV–XVI ст.**

В статье анализируется участие шляхты в военных делах Сяноцкой земли во второй половине XIV–XVI веках. Исследовано меру военной обязанности местной шляхты, а также освещено ее участие в военных кампаниях. Сяноцкая земля была пограничной территорией, в результате этого здесь постепенно формируется система территориальной защиты.

Ключевые слова: шляхта, Сяноцкая земля, военные дела, военные походы.

Lyseyko Ya.

**THE NOBILITY PARTICIPATING IN MILITARY AFFAIRS OF
SIANKY AREA IN THE II PART OF THE XIV–XVI CENTURY**

In this article is analyzed the nobility participating in military affairs of Sianky area in the second part of the XIV - XVI century. Highlighted the extent of conscription of the local nobility and its participation in the military campaigns. Sianky area was a terminal lend and this fact led to a number security treats the country. Consequently on the Sianky area gradually formed the system of territorial self-defense.

Key words: nobility, Sianky area, military affairs, military campaigns, fighting.